

מסעי - הותרו השבטים לבוא זה בזה

הרב חיים סבתו

הפרשייה החותמת את ספר במדבר עוסקת בפניית ראשי האבות למשפחת מנשה, בהקשר של התנחלות השבטים בארץ. בפרשת פנחס מתוארת טענת בנות צלפחד אל משה: "לָמָּה יִגְרַע שֵׁם אָבִינוּ מִתּוֹךְ מְשֻׁפְחָתוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶן תֵּנֶה לָנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אָבִינוּ" [במדבר כז, ד]. התשובה לטענתם הייתה: "כִּן בְּנוֹת צֶלְפָּחַד דְּבָרְתָן נָתַן תִּתֵּן לָהֶם אַחֲזָת נַחֲלָה..." [שם, ז]. הקב"ה קיבל את טענת בנות צלפחד והורה את משה לתת להן נחלה.

קעת באים בני משפחתן, ראשי האבות לשבט מנשה, ומציגים בפני משה בעיה. אם ינשאו בנות צלפחד לבני שבטים אחרים, תנדוד נחלת בני מנשה לבני אותם השבטים, ותתמעט נחלת שבט מנשה. אכן טענתם מתקבלת: "כִּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּבָרִים" [במדבר לו, ה], והפתרון המוצע לבעיה הוא "לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אֲךָ לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אָבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים. וְלֹא תִסָּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּטָּה אֶל מִטָּה..." [שם, ז-ו].

אמנם פיתרון זה טומן בחובו מחיר כבד - הגבלת הנישואין עבור בת היורשת נחלה, שלא תוכל להנשא אלא לבני שבטה בלבד. אכן הגמרא בבבא בתרא [קכ, א] אומרת שפרשה זו נאמרה לשעתה בלבד, כהוראה חד פעמית, אולם ההלכה לדורות היא שבת היורשת נחלה יכולה להתחתן כרצונה ולהעביר הנחלה עמה. הגמרא בתענית [ל, ב] מביאה את המקור לדין זה: "זה הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' - דבר זה לא יהא נוהג אלא בדור זה", ומתארת את השמחה הגדולה שנוצרה כשנדרשה דרשה זו, שהיא אחד ההסברים לקביעת ט"ו באב כיום של שמחה - יום שהותרו השבטים לבא זה בזה.

הרב סמט מנתח בספרו שביסוד הקונפליקט שבפרשה עומדת סתירה בין שתי מגמות - מגמה שבטית מחד ומאידך מגמה של אחדות עם ישראל. ההכרעה בין המגמות נוצרת על ידי חלוקה בין הדור הראשון, בו גוברת המגמה השבטית על מנת לבצר ולתת תוקף לחלוקת הנחלות לכל שבט; לבין הקביעה לדורות שהמגמה שבסופו של דבר גוברת היא אחדות השבטים - אחדות עם ישראל. למרות החשיבות הרבה של שמירת הייחודיות השבטית, יש עניין חשוב יותר, אחדות העם.

לא במקרה אירוע משמח נוסף שהתרחש בט"ו באב הוא "יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל" [תענית ל, ב]. בעקבות מעשה פילגש בגבעה נדרו בני ישראל לא לתת מבנותיהם לשבט בנימין, דבר שגורם לצמצום ובידודם משאר ישראל. אולם כשנחמו ישראל ורחמו על שבט בנימין, הותרו להם לחטוף לעצמם נשים על מנת ששבט בנימין ימשיך להתקיים, ולא יהיה עוד פילוג בעם. חידוש האחדות בעם היא שהביאה לקביעת יום זה כיום שמחה.

ראינו אם כן ששניים מתוך חמשת הטעמים לשמחת ט"ו באב נובעים מאחדות ואהבת ישראל. חמשת הסיבות המוזכרות לשמחת ט"ו באב מקבילות לחמשת הדברים שארעו בתשעה באב, ובעצם מהוות תיקון עבורם. למשל 'נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ' וכנגדו 'יום שכלו בו מתי מדבר'. נראה לומר ששני הטעמים שהזכרנו, הנובעים משמחה יסודית על אחדות ישראל, מהווים תיקון לשנאת החינם שהייתה קיימת בתקופה שקדמה לחורבן.

סוכם ע"י תלמידים

ישנם אנשים מסוימים השואפים להסתגרות, שכל אחד יזהה את עצמו בחוג מצומצם ושתהיה הקפדה שלא להתחבר לחוג אחר - תופעה שכזו היא סממנים של חורבן. עלינו לשמור על החיבור לכלל ישראל, למי שכמוני ולמי שלא, להיות ידיד של כל אחד מישראל - אחדות ישראל.